

SVĚTLO INICIANTŮ. JEŽÍŠ KRISTUS

Okamžik a věčnost, duchovní světlo a životní temnota · Působení iniciantů · Fyzický a étemý mozek a ruce · Impulsy iniciantů v dějinách · Ježíš Kristus jako rovnovážný bod · Rozdíl mezi Kristem a jinými inicianty

V tomto krátkém přednáškovém cyklu budeme hovořit o důležitých otázkách duchovního života, otázkách, jež se duchovního života v nejšířším smyslu dotýkají. Budeme hovořit o tom, co je základem takzvané iniciace neboli zasvěcení, poukážeme na některá tajemství a zákony této iniciace, a poté budeme hovořit o významu toho, co z iniciace a z iniciovaných lidí vyzařuje pro život v průběhu vývoje lidstva. O tom všem, co tu vyzařuje, budeme hovořit v souvislosti s tím, co lze shrnout do oněch vzájemně tak protikladných představ: věčnost a okamžik, duchovní světlo a životní temnota.

Z hlediska, které z těchto představ vplyne, budeme pozorovat život člověka, a poté se opět vrátíme k síle iniciace a k síle iniciovaného člověka. Tyto úvahy mají být tedy tentokrát vymezeny principem iniciace.

Věčnost - stačí, abychom se dotkli této představy, Věčnost a cítíme, jak v nás zazní něco, co souvisí s těmi nej- a okamžik

hlubšími touhami lidské duše, s tím nejvyšším, co může člověk uvést mezi cíli svého usilování. *Okamžik* - slovo, které nás znovu a znovu upozorňuje na to, v čem vlastně žijeme, a na nutnost, abychom v tomto okamžiku, v němž žijeme, vyhledali to, co nám může poskytnout výhled do říše touhy, do věčnosti. Stačí, připomeneme-li si, že nejhlubší tajemství své největší básnické skladby vložil Goethe do svého „Fausta“, kde Faust k okamžiku praví:

*„Okamžik směl bych osloviti: jsi
tolik krásný, prodli jen!“¹*

a můžeme pak uznat následující skutečnost: Může-li se toto stát náladou duše, je-li možné, aby se duše identifikovala s tím, že řekne: „Okamžik směl bych osloviti: jsi tolik krásný, prodli jen!“, pak musíme Faustovi přiznat, že je hoden propadnout protivníku pozemského lidství, Mefistofelovi. Co souvisí s pocitem pramenícím z okamžiku, učinil Goethe vlastním, základním tajemstvím své největší básnické skladby. Tak se zdá, jako by to, v čem žijeme, jako by tento okamžik byl zcela protikladný tomu, co označujeme jako věčnost a po čem lidská duše musí vždy znovu a znovu prahnout, po čem musí toužit. *Duchovní světlo* - kdykoli jsme se v průběhu let věnovali teosofickým úvahám, poznali jsme, že základem usilování o duchovní světlo je vždy to, aby byl člověk vyveden z *životní temnoty*. A opět můžeme vycítit něco z jedné z největších básnických skladeb ve vývoji lidstva, z „Fausta“: chce-li básník vyličít velkou, v sobě ob-

¹ překlad Otokar Fischer - pozn. vyd.

sáhlu duši, nemůže jinak, než nechat ji vystoupit z životní temnoty. - Neboť co obklopuje Fausta na počátku básně? V čem se úplně ztrácí? V životní temnotě! A jak často jsme museli zdůrazňovat, že tato životní temnota má pro člověka tak velkou sílu a moc, že duchovní světlo, zasáhne-li jej nezralého, na něj může působit tak, že ho nerozjasní, nýbrž oslní, omámí. Tak se nemůže jednat jen o to, kudy vede cesta k duchovnímu světlu, kde ji lze najít, ale především se musí jednat o to, jak se musí člověk ubírat cestou duše, která ho může správným způsobem vést k duchovnímu světlu. Tím je pouze vyznačen směr, kterým se máme zabývat v těchto přednáškách; nacházíme se v takové fázi naší teosofické práce, že nemusíme tyto otázky rozvíjet od samého začátku, ale můžeme v mnoha ohledech navázat na věci již známé.

Když k nám pronikne slovo iniciace, které se nám tak úzce spojilo se slovy věčnost a duchovní světlo, ožijí v duši všichni ti velcí lidé, jež známe v průběhu epoch lidstva jako inicianty². A s nimi jsou v naší duši probouzeny i tyto epochy lidstva tak, jak probíhaly, jak v nich žili lidé a jak k lidem z iniciačních míst a od iniciantů proudilo světlo, aby se tak vlastně teprve stalo možným to, čím byly ve všech dobách ony impulsy, ony hnací síly vývoje lidstva. Zašli bychom příliš daleko, kdybychom u příležitosti takovéto rozpravy vždy obsírně poukazovali na to, co se událo během pozemského vývoje, dříve než byla Země zasažena tou tak často probíranou atlantskou katastrofou, která zcela změnila její tvář. Dostatečnou představu toho, co tu připadá

*Světlo
iniciantů*

² neboli „iniciované“, „zasvěcené“; v něm. orig. *die Initiier-ten*
- pozn. překl.

v úvahu, získáme, podíváme-li se na poatlantské doby a připomeneme si zvláštní konfiguraci člověka, jak se postupem času velmi různorodě diferencovala. Obrátíme náš zrak zpět ke kultuře, která udávala tón bezprostředně poté, co tvář Země získala v důsledku atlantské katastrofy novou podobu; často jsme již s hlubokou úctou poukazovali na to, co tenkrát v první epoše poatlantské doby přinesli velcí svatí učitelé lidstva na onom místě Země, na němž se později rozvinula indická kultura. Upozorňovali jsme na to, že duše může jen zdola vzhlížet k vznešeným spirituálním naukám, které tenkrát vstoupily do světa prostřednictvím lidských individualit, jež v sobě dosud všechny nesly vnitřní velikost lidí, kteří měli v atlantské době bezprostřední spojení s božskými, spirituálními světy, tak jak už to v pozdějších epochách lidstva nebylo možné. Poukázali jsme na to, jak dědictví atlantské moudrosti, dosažitelné dnes již jen pro okultistu, žilo v poatlantské formě v pradávných svátých učitelích prvního poatlantského kulturního období, a upozorňovali jsme, že to, co tenkrát žilo a o čem neexistují žádné záznamy kromě toho, co nazýváme kronikou Akáša, bude člověk vnímat jako dostatečně velké a významné, uvidí-li jas dozvuků této moudrosti v indické a vůbec v orientální literatuře. Výšinu morálnosti, výšinu spirituality, která je v těchto spisech obsažena jako dozvuk prastarých duchovních učení, si současné lidstvo - mluvíme-li o vnějším vzdělání - ani nemůže plně uvědomit. Nejméně tomu tak může být v zemích, které byly ke své současné vnější kultuře připravovány tím, co mohlo v průběhu posledních staletí vykonat křesťanství ve svých různých formách. Tak se duše cítila vedena zdola nahoru, když vzhlížela ke všemu tomu

velkému, co jsme dnes schopni jen vytušit a co se k nám dostalo již jen jako dozvuk této prastaré spirituality.

Když se na to takto podíváme a když si především uvědomíme vše, o čem jsme se zmiňovali, že lidstvo teprve v sedmé, poslední epoše poatlantské doby - my se teď nacházíme v epoše páté - dospěje opět k tomu, že z životní temnoty vyzvedne pochopení pro to, co kdysi na počátku poatlantské doby žilo a dávalo podněty lidskému vývoji, a když uvážíme, že lidstvo bude muset zrát až k poslední epoše, aby v sobě opět pociťovalo a prožívalo to, co prožívalo a pociťovalo tenkrát, tak získáme také cit, získáme pocit toho, jak vysoký musel být princip iniciace, jež dávala impulsy k této pradávne svaté spirituální kultuře lidstva.

A pak vidíme, jak v průběhu následujících epoch lidstvo usilující o jiné duchovní poklady, o jiné poklady pozemského bytí jako by dál a dál sestupovalo, jak nabývá jiných forem, avšak velcí inicianti dávají podle požadavků doby z duchovního světa lidstvu to, co potřebuje pro svou kulturu jako podněty pro určitou epochu.

Před naším zrakem se pak vynořuje Zarathuštrova kultura, která je - budeme-li ji pozorovat v jejím pravém světle - zcela jiná než kultura svátých říší; potom egyptsko-chaldejská kultura; potom to, čím byla v Řecku pradávna svátá mystéria, o nichž jsme včera mluvili ještě ve zcela jiném smyslu, všude vidíme zářit duchovní světlo do životní temnoty, tak jak to je pro různá období nezbytné.

Když si nyní na počátku našich úvah položíme otázku - *Podstata* ku, jaké představy si můžeme učinit o iniciantovi (sa- *iniciace* mozřejmě, že o tak obsáhlém pojmu mohou být zejmé-

na na začátku přednáškového cyklu dány pojmy zprvu jen přibližné, později ovšem budeme moci pronikat do podstaty iniciace stále hlouběji), pak bude především nutné, abychom shrnuli leccos z toho, co jsme již na poli teosofie slyšeli. Uvědomme si, že k plné iniciaci je nezbytné, aby člověk uvnitř svého fyzického těla nepozoroval svět kolem sebe tak, že ho bude vnímat svými očima a ostatními smyslovými orgány, nebo aby tento svět nebo nějaký svět, který ho obklopuje, neviděl jen prostřednictvím svého rozumu vázaného na mozek a prostřednictvím toho, co můžeme nazývat jeho orientačním smyslem. Je nezbytné, aby si člověk o těchto světech nevytvářel své pojmy, jak tomu obvykle bývá, nýbrž aby se dostal do stavu, kdy bude mít na základě toho, co můžeme nazvat vnímáním světů mimo své fyzické tělo, ve svém duševním bytí něco, co lze nazvat nadsmyslovým, duchovním tělem, které v sobě má podobné orgány vnímání, jako má fyzické tělo oči, uši a ostatní orgány vnímání a rozumu, avšak vyššího druhu.

Člověk, který vidí světy, aniž používá orgány fyzického těla - to je možná zprvu mnoho neříkající, ale ve své stručnosti výstižná definice inicianta. A velcí inicianti, kteří dávali lidem v průběhu věků významné kulturní impulsy, dosáhli v nejvyšší míře této nezávislosti na smyslovém těle a používání zcela jiného těla. Nechtěl bych mluvit příliš mnoho v abstrakcích; pro znázornění bych chtěl uvést pokud možno konkrétní příklady. Jako příklad takového života mimo smyslové tělo, ve vyšší, duši příslušející ústrojnosti, bych chtěl dnes tedy uvést toto:

Pokud si ten, kdo na cestě k iniciaci učiní byť i jen několik kroků, na základě sebepozorování uvědomí, co vlastně v sobě a na sobě prožívá, může si říci asi toto:

K tomu prvnímu, co na sobě pozoruji, patří skutečnost, že kromě svého smyslového, masitého těla v sobě mám tělo

jemnější (říkejme mu tělo éterné), které s sebou nosím podobně, jako v pozemském bytí fyzické tělo. - Kdo učiní první kroky k iniciaci, prožívá to nejprve tak, že se pociťuje v tom, tedy že vnímá, jak cítí na jiném stupni to, co žije v krevní soustavě, co žije v jeho nervové soustavě, nebo co vzniká na půdě jeho soustavy svalové. Je zde tedy toto vnitřní cítění a prožívání a může tu být i pro éterné tělo. Pro člověka, který činí první kroky k iniciaci, je zvlášť užitečné, aby se seznámil se zvláštním rozdílem nebo, mohli bychom také říci, vztahem mezi sebepocitováním a sebezprožíváním v elementárním neboli éterném těle a v těle fyzickém.

Člověk se tedy v elementárním těle prožívá tak, že ví, že v sobě má svou krev, svůj srdeční tep neboli svůj puls.

Abychom si to objasnili, můžeme se na toto elementární tělo podívat v souvislosti s fyzickým tělem, na něž jsme zvyklí více než na to, co si na této duchovní pouti teprve osvojíme. Člověk si může říci: V elementárním těle mám jednu část, která odpovídá fyzickému mozku, všemu, co dělá mou hlavu hlavou. Hlava a mozek jakoby vykryštalizovaly z éterného těla a existují v tomto těle tak, že bychom to mohli přirovnat k vodní mase a kusu ledu, který v ní plave, pokud bychom chtěli srovnávat vodu s éterným tělem a led s fyzickým tělem, jež vykryštalizovalo z těla éterného. Člověk však cítí, člověk prožívá úzkou souvislost mezi tím, co můžeme nazývat éternou částí hlavy nebo mozku a fyzickou hlavou samotnou. Člověk pak ví, jak tvoří své myšlenky, jak vytváří své vzpomínkové obrazy v éterném těle a že

fyzický mozek je jen jakoby zrcadlícím přístrojem, ví však také, jak mozek úzce souvisí s éterným tělem. Prožívá to obzvlášť tehdy, když musí opravdu intenzivně podstupovat námahu, související s fyzickou plání, s fyzickým bytím, když musí o věcech hodně přemýšlet, když tedy musí namáhat své fyzické tělo, aby z hlubin žití vyzvedlo a udrželo vzpomínkové představy.

Na takovém ději se vždycky - lhostejno, zda to člověk ví nebo ne - podílí především éterné tělo. Avšak fyzický mozek je s ním úzce spojen, a jestliže fyzický mozek unavíme, všimneme si této únavy mozku velmi, velmi zřetelně v příslušné éterné části. Zjistíme pak, že v tom, co prožíváme jako elementární část mozku, máme něco jako kus dřeva, jako cizí těleso, že se nemůžeme dostat k tomu, k čemu se dostat musíme, neboť pohyblivost ve fyzickém mozku je něco, co se musí dít paralelně s pohyblivostí v éterném těle. Mohu pak mít zřetelný pocit, že mé éterné tělo se neunaví, že by mohlo na věky věků dál spojovat myšlenkové obrazy a vyzvédat to, co vím. - Aby to však mohlo být vyjádřeno ve fyzickém světě, musí se to zrcadlit, a tady mozek selhává. Elementární tělo se neunaví. Právě proto, že může být neustále v činnosti, pociťuje o to víc únavu mozku. Člověk si všimne, jaké selhávající síly tu mozek produkuje. A když mozek usne a propadne se do otupění únavy, může si člověk říci: Teď musím přestat, jinak bych si přivodil nějakou nemoc. - Éterné tělo se nedá opotřebovat. Avšak oklikou, budeme-li mozek nadměrně zatěžovat, můžeme pokračovat a dále ho unavovat a přivést ho tak do stavu selhání života, do mrtvého stavu. Živý organismus ovšem nesnese, aby něco, co s ním má být normálně spojeno, bylo parciálně mrtvé, aby se dostalo do abnormálního stavu. Člověk si tedy musí na základě svobodného rozhodnutí říci: Abych třeba neusmrtil část svého mozku, který pak sám od sebe dál požívá, musím přestat, jakmile v sobě pocítím svůj mozek jako kus cizího tělesa.

Takové je prožívání, podíváme-li se na vztah mezi tím, co v lidském elementárním neboli éterném těle odpovídá mozku či hlavě, a fyzickým mozkiem nebo fyzickou hlavou samotnou. Existuje tu úzká souvislost.

Vnější smyslové bytí probíhá vskutku tak, že je nemožné prolomit v nadměrné míře souběžnost mezi nimi.

Pokud bychom chtěli tento vztah vyjádřit, tak bychom mohli říci, že ve své hlavě, zejména ve svém mozku máme opravdu věrný výraz éterných sil, máme zde něco, co je ve své vnější podobě i ve svých vnějších funkcích skutečně věrným obrazem funkcí a pochodů v odpovídající éterné části.

Jinak je tomu u ostatních orgánů lidského elementárního neboli éterného těla a odpovídajících orgánů fyzicko-smyslových. Tady se to má úplně jinak. Uvedu příklad. Vezměme si třeba ruce. Podobně jako hlavě nebo mozku odpovídá éterná, elementární část v elementárním těle, odpovídají i rukám elementární, éterné pochody lidského éterného těla. Avšak mezi vnějšíma fyzickými rukama a jejich úkoly a tím, co vlastně spočívá v jejich základu v odpovídající elementární neboli éterné části, je mnohem větší rozdíl než mezi fyzickou hlavou a odpovídající částí v lidském elementárním těle. To, co dělají ruce, probíhá spíše jen ve smyslovém světě, jsou to spíše jen smyslové úkony, a to, co dělají příslušné elementární neboli éterné orgány, se jen naprosto nepatrně ukáže v tom, co se v rukou projevuje fyzicky. Abych charakterizoval příslušné skutečnosti, musím ovšem (jako to člověk musí dělat

často) říkat věci, které se fyzickému pocíťování a slovnímu pojmání fyzických pozorování jeví groteskní a paradoxní, které však zcela odpovídají skutečnosti, jež je zde základem, a které každý, kdo o těchto věcech něco ví, bude bezprostředně vnímat tak, jak to musím vyslovovat.

Fyzickým rukám odpovídají elementární části. Avšak nehledě na to,

že se v rukou, v jejich pohybech projevuje to, co odpovídá elementární části, jsou tyto éterné orgány uvnitř éterného těla pravými duchovními orgány. V orgánech projevujících se v rukou a jejich funkcích je vykonávána vyšší, mnohem intuitivnější, duchovnější činnost než ta, kterou vykonává éterný mozek. Kdo pokročil v této oblasti, řekne: Inu, mozek, i ten, který spočívá éterně v jeho základu, je vlastně ten nejneobratnější duchovní orgán, jaký si člověk v sobě nese. - Jakmile totiž člověk začne vykonávat v elementární části mozku nějakou činnost, pocítí poměrně velmi rychle mozek jako cizí těleso. Avšak ty duchovní úkony, jež jsou vázány na orgány, které spočívají v základu rukou a jejichž jsou ruce a jejich funkce nedokonalým výrazem, slouží k mnohem vyššímu, duchovnějšímu poznávání a pozorování; tyto orgány už vedou do nadsmyslových světů a mohou se zabývat vnímáním a orientací v nadsmyslových světech. Vyjádří-li člověk jakožto duchovní videc takovouto skutečnost, musí (poněkud paradoxně, avšak trefně) říci, že lidský mozek je ten nejneobratnější orgán pro bádání v duchovním světě, zatímco ruce - to, co je duchovně jejich základem - jsou mnohem zajímavějším, mnohem významnějším orgánem pro poznání tohoto světa, především mnohem obratnějším orgánem než mozek.

Na cestě k iniciaci se toho člověk příliš mnoho ne-
naučí, postoupí-li od používání mozku k volnému
používání mozku elementárního. Rozdíl mezi tím,
čeho člověk dosáhne vytříbeným intuitivním
myšlením mozku a čeho se regulérně duchovně
dopracuje v elementárním duchovním protějšku mozku,
není nijak zvlášť veliký. Avšak na velikosti nabývá rozdíl
mezi tím, co ve světě vykonávají ruce, a tím, co se
vykonává onou elementární částí, která je duchovním
základem rukou, podobně jako je éterný mozek
základem mozku fyzického. A na cestě k iniciaci se
člověk nemusí příliš zdokonalovat s ohledem na to, co
odpovídá mozku, neboť to není nijak zvlášť důležitý
orgán. Avšak to, co je základem rukou, souvisí (jak to
najdete popsáno v knize „Jak dosáhnout poznání vyšších
světů?“³) s činností lotosového květu v srdeční krajině,
který vyzařuje své silové paprsky tak, že tyto paprsky
vytvářejí ústrojnost, jež se nedokonalým způsobem,
podle stupně, na kterém člověk jakožto člověk fyzický
stojí, projevuje v rukou a jejich funkcích.

Pokud člověk pokročí k takovéto věci a dokáže si „*Nevozde-
lat představu o velkém rozdílu, který je mezi vatelnost“
pouhým používáním fyzických rukou a tím, čeho se mozku
člověk dopracuje ve vztahu k nadmyslovému světu
prostřednictvím elementárních orgánů, které jsou
základem rukou a jsou mnohem obratnější, než
elementární orgány mozku, pak získá živý pojem o
vžívání se do iniciace, o tom, jak se člověk stává
bohatším. Člověk se nestane příliš bohatším, pokud cítí:
můj mozek chce vyzařovat a cítit éternou část mozku.*

3 česky vyšlo jako „O poznávání vyšších světů“, Baltazar, Praha 1993, a Michael, Svatý Kopeček 2000 - pozn. vyd.

Ono tomu tak je, ale není to nijak určující, významné prožívání. Významné prožívání začíná tím, že člověk cítí, jak se i jiné části rozpínají a vytvářejí si spojení se světem. Ačkoli je to paradoxní, přesto je tomu tak: nejneobratnějším orgánem k duchovnímu bádání je mozek, neboť je to orgán, který je nejméně ze všech schopen zdokonalování⁴. Vezmeme-li naproti tomu v úvahu ostatní, zdánlivě podřízené orgány, otevírají se nám zcela jiné perspektivy.

Tak dochází k úplné proměně toho, co v sobě člověk prožívá, když činí první kroky vzhůru k výšinám iniciace. Je nezbytné, abychom si uvědomili, že vnitřní proměnu lidské osobnosti pojmáme podobně jako princip vývoje ve světě, takže jedno přechází do druhého, a i když to věci možná úplně neodpovídá, uvádíme ono pozdější a dokonalejší oproti tomu dřívějšímu. Když si na postupu vývoje ujasníme, jak se jedno proměňuje v druhé, jak se zárodek rostliny proměňuje a stávají se z něj listy, květ a plod, pak si můžeme říci, že lidská osobnost nalézá také něco takového, čím je a čím se může stát, pomocí prostředků, které jsou uvedeny v knize „Jak dosáhnout poznání vyšších světů?“ a které jsou prvními začátky toho, co pak vede i do těch nejvyšších oblastí iniciace.

Je dobré (a vy uvidíte, že to je dobré) udělat si takovouto živou představu o tom, jak se lidé, kteří mají být v běhu věků vůdci ve spirituální oblasti, vnitřně proměňují⁵, jak se proměňuje to, co je v člověku teprve jako zárodek a co se ukazuje tak nedokonale jako ruce oproti jiným orgánům. Člověk si toho navenek nevšim-

⁴ v něm. orig. *ausbildungsfähige*, tzn. také schopen vzdělávání, vývoje apod. - pozn. překl.

⁵ podle toho, kam se při transkripci mluveného slova umístí čárka, lze tuto větu přeložit i jako „kteří mají být vůdci ve spirituální oblasti, se v běhu věků vnitřně proměňují...“ - pozn. překl.

ne; zato vnitřně se o to významněji stává jiným. Tak jako se ve světě nachází něco (jako je to v něm přítomné pro toho, kdo je třeba slepý a nedokáže vidět), co člověk jinak vidí očima, co se tedy objeví teprve tehdy, když je zde oko, tak je kolem nás přítomný svět spirituální. My mu však musíme přinést vstříc, co mu sami přinést vstříc můžeme, aby se k nám dostalo to, co je spirituálně ve světě obsaženo.

V různých epochách lidstva musí tedy proudit do běhu vývoje v podobě impulsů to, co může být takto dáno, vžívá-li se člověk do duchovních světů. To bylo vždy základem toho, co vycházelo z mystérií, z míst iniciace. Běh vývoje lidstva si správně představíme tehdy, jestliže si za tím, co je vnímatelné zevně, představíme jako vlastní hnací síly a individuality velké inicianty.

Souvislost mezi tím, co tito velcí inicianti konají, a tím, co se pak navenek děje ve světě, lze mnohdy prohlédnout teprve díky teosofii nebo okultismu. U vnějšího, čistě historického, čistě učeného poznání je tomu tak, že člověk vlastně vidí jenom to, že tady probíhají dějiny lidstva, že tady probíhá vývoj lidstva. Nevidí však hnací síly, které jsou v pozadí. Člověk tak ve vnějších dějinách sleduje jakoby řetěz jevů, v němž se článek za článkem řadí to, co po sobě navenek následuje. Avšak skutečnost, že na jistém místě řetězu dochází k zásahům ze zcela jiného světa, k zásahům skrze iniciaci, je něco, co můžeme (z důvodu, které už také byly zmíněny) přijmout prostřednictvím teosofického poznání.

Teosoficky tak spatřujeme v běhu věků právě to nejniternější, co pak ovšem nejčastěji bývá základem i pro celou signaturu, pro celý charakter vývoje. Tak pociťu-

jeme různá náboženství, onu mnohotvárnost náboženského vývoje, jako něco, co vyvěrá z iniciantů, pociťujeme, jak se impulsy rozlévají z iniciačních a mysterijních míst a přecházejí do obecného života lidstva. Kdo se takto dívá na vývoj lidstva, dospěje zcela samozřejmě -au pravého okultismu tomu tak vždycky bylo - k tomu, že nedává určitým, předem přijatým způsobem přednost jednomu náboženství před jiným. Patří k vůbec prvním požadavkům iniciace, aby se člověk zbavil všech předsudků, všech předem pojatých citů a pocitů, které v lidské duši vyrůstají v důsledku toho, že je inkarnována do nějakého náboženského systému, do nějakého náboženského společenství. Sebevýchova musí bedlivě bdít nad tím, aby v duši už nesídlilo nic, co by mohlo dát přednost jednomu náboženství před druhým. S naprostou nezaujatostí musí člověk stát před tím, co je obsahem různých náboženství, která byla v průběhu vývoje lidstva vsazena prostřednictvím iniciace jako impulsy do tohoto vývoje. Jakmile má člověk zálibu v té či oné formě, vytváří se okamžitě něco jako astrální mlha, kvůli níž nemůže mít volný6 výhled. Kdo z náklonnosti, která je ovšem v obvyklém životě samozřejmá, dává dosud v duši zaujatě přednost jednomu náboženství, ten zcela jistě nedokáže porozumět ostatním náboženstvím, neboť v sobě bude cítit, byť by o tom nic nevěděl, převládání jedné části iniciačních obsahů a nedospěje k nepředpo- jatému poznání té další části. Pro okultní pozorování je tedy zcela samozřejmé, že člověk nezaujatě stojí před všemi různými impulsy vyvěrajícími z iniciací. Podobně jako si někdo, kdo pozoruje rostlinu a dává přitom přednost kvetu před kořenem, nemůže utvořit objektivní úsudek o celé výstavbě rostliny, tak nemůže získat správný úsudek ten, kdo nedokáže pozorovat různá náboženství se zcela stejnou nezaujatostí.

V těchto přednáškách budeme mluvit právě o poža-

6 v něm. orig. *freien*, což znamená též „svobodný“ - pozn. překl.

davcích, které na sebe lidská duše musí klást, činí-li první kroky k iniciaci. Nejprve jsem chtěl vyvolat pocit toho, jaký je vztah iniciace k životu, a především jaký je vztah různých iniciačních míst a iniciačních impulsů k postupujícímu vývoji lidstva obzvlášť v poatlantské době.

Ovšem okultní bádání, pokud prodělává tento postup vývoje lidstva, zažívá něco nanejvýš zvláštního, čemu správnou měrou porozumíme, co správně oceníme jenom tehdy, budeme-li poctivě a upřímně chápat taková slova, jaká byla právě vyslovena o stejném významu různých náboženství. Stanou-li se taková slova člověku samozřejmostí, prožívá něco zcela zvláštního, něco, co nám má být v těchto přednáškách stále jasnější.

Obraťme nyní svůj zrak k iniciantům přinášejícím osvětlení lidstvu v průběhu věků. Když se člověk, který stojí zprvu ve smyslovém světě, podívá na inicianty, pokud se dochovali jako historické postavy, může si říci, že jsou to velké postavy světových dějin. Kde to bylo důležité, postarala se historie o to, aby se o těchto postavách vědělo co nejméně. Bude to sice možná vypadat zase paradoxně, řekneme-li si, že je nesmírně dobře, že lidstvo ví tak málo například o Homérovi; díky tomu však nemůže vnější výkvět učenosti obraz Homéra přece jen tak pokroutit, jako tomu může být u jiných osobností. U Goetha tomu tak bude teprve

tehdy, až bude - což si opravdu můžeme přát - tak neznámou osobností, jakou je dnes Homér.

*Iniciantův
pohled na
Buddhu a
Zarathu-
štru* Pohlíží-li lidská duše ve vnějším světě na tyto postavy, pak vidí, co ve vnějším světě vykonaly. Pak může člověk udělat sám první kroky k iniciaci a postupovat tak, že zaměří svůj zrak na velké postavy iniciace - např. na Buddhu nebo Zarathuštru -, rozpomene se, čím mu byl Buddha nebo Zarathuštra ve smyslovém světě, jaký dojem zde získal z těchto individualit lidstva. A když pak do něj na cestě k iniciaci pronikne něco z duchovního světla, může si položit otázku: Jak se mi *ted'* jeví Buddha, jak se mi *ted'* jeví Zarathuštra? - A pak si řekne: Nyní poznávám z Buddhy, ze Zarathuš- try více; vím něco, co jsem dosud vědět nemohl, když jsem žil ve smyslovém světě.

Člověk se pak může vyvíjet ještě dál, a potom přichází stupeň, na němž ještě lépe pozná, čím jsou tyto postavy jako duchovní bytosti. Buddhu či Zarathuštru bude člověk poznávat víc a víc, čím více se sám bude vžívat do duchovního světla, až potom přijde určitá hranice, kde to náhle skončí. To je tajuplný jev, kterému se *ted'* ale nemusíme blíže věnovat. Stačí, řekneme- li si, že když se člověk blíží k duchovním světům, může to náhle skončit.

*Zdánlivý
pokles
iniciantů* Tak je tomu u všech iniciantů, s nimiž se ve vývoji světa setkáváme. Duchovní badatel⁷, který dosud příliš daleko nepokročil, se může v těchto poměrech snadno mýlit; na tom ovšem až tak nezáleží. Může se totiž stát, že se nějaká lidská

7 v něm. orig. *Geist-Erkenner* - pozn. překl.

individualita, která v pradávnu stála jako duchovní videc velmi vysoko, později opět vtělí a jako by zdánlivě sestoupila ze své někdejší duchovní výše. Pravou skutečností je ovšem to, že v rámci vývoje lidstva je třeba vykonat určité věci, a proto se ti, kteří už byli iniciovaní, vtělují jako neiniciovaní, aby vykonali činy, pro něž jsou vzhledem k dobovým poměrům nutní, takže iniciace, jež se na jednu nebo několik inkarnací skryje, musí působit v určitém způsobu práce. O takových individualitách, jak před nás tu či onde předstupují ve svém vnějším životním běhu, aby samy vykonaly svou cestu, se člověk může snadno mýlit a může si o nich udělat zcela mylné představy. Ty však budou muset být pozvolna při dalším postupu korigovány. Proto je přece jen pravdou, že postoj člověka k iniciantům je obecně takový, že je poznává tím víc, čím výše kráčí po stupních, které mu zpřístupňují duchovní světlo. Jen jeden zvláštní jev nalézáme v posloupnosti epoch lidstva.

K tomu, co jsem vám právě řekl o někdy matoucích návratech iniciantů, takže by se člověk mohl domnívat, že sestoupili ze své výše, bych mohl uvést příklady, a pravděpodobně byste byli na nejvyšší míru překvapeni, kdybych vám řekl, jakým způsobem se například Dante opět inkaroval v 19. století. Není zde však mým úkolem, abych nyní opět hovořil o tom, co pro mne samého bylo výsledkem bádání a co je pro mě jisté, nýbrž abych průkazně podal věci, které znají všichni, kdo jsou zběhlí v okultismu, a všechno ostatní abych nechal stranou a nepodával nic jiného, než to, co je obecně uznáváno tam, kde je zastoupen pravý okultismus.

Ukáže se nám však jiný zvláštní jev, který můžeme nejlépe vyjádřit takto: předstupuje před nás individualita, u níž nemá smysl

mluvit o tom, že byla iniciována tak, jako ostatní iniciovaní, že jejím prostřednictvím sice před námi stojí objektivně ve světě princip iniciace, že tu ten princip je, ale že by naprosto nemělo smysl mluvit o tom, že by tato individualita byla na zemi iniciována tak, jako ostatní iniciovaní v průběhu vývoje lidstva. O této skutečnosti jsem se často zmiňoval. Patří k tomu určitý stupeň nedorozumění, pokud se tato skutečnost považuje za výsledek specificky křesťanského předsudku. To vskutku nemá být řečeno z nějakého křesťanského předsudku, ale proto, že to jako objektivní výsledek okultního bádání řečeno být musí! Touto individualitou, která nebyla iniciována jako ostatní inicianti a u které by nemělo naprosto žádný smysl mluvit o tom, že prošla iniciací stejně jako ostatní inicianti, touto individualitou je právě Ježíš Kristus! A podobně - to zde budiž ještě jednou jako už dříve zdůrazněno - jako nemůže pochopit váhy ten, kdo říká, že váhy je třeba zavěsit ve dvou bodech místo v jednom, protože patří k podstatě vah, že vahadlo se otáčí kolem jednoho bodu, podobně jako není mechanikem ten, kdo by tvrdil, že váhy je třeba zavěsit ve dvou nebo více bodech, což by žádný věci znalý mechanik nemohl říci, tak není věci znalým okultistou, kdo by chtěl zastávat názor, že k našemu pozemskému vývoji nepatří jen *jedem* opěrný bod, jedno hypomochlion, jedna pevná opora. Řekl jsem, že to je objektivní výsledek okultního bádání, který může uznat každý, lhostejno, je-li buddhistou nebo mohamedánem.

Kdo učiní jisté kroky v okultním vývoji, bude poznávat inicianty, nakolik jsou velkými osobnostmi nebo vykonali činy; bude je poznávat v duchovních světech, postoupí-li po určitých stupních vzhůru k iniciaci, a pozná je ještě více, postoupí-li ještě výše.

Předpokládejme například, že někdo neměl ve svém pozemském životě příležitost seznámit se s Buddhou; myslíme si, že se jím nezabýval. Znáám lidi, kteří hluboce pronikli do veškerého západního života, kteří však neměli ani matný pojem o Buddhovi; o nich lze říci, že se ve fyzickém světě, ve svém tělesném bytí Buddhou nezabývali.

Nebo si vezměme lidi, kteří se ve svém pozemském bytí nezabývali veličinami čínského náboženství, a nyní si představme, že by tito lidé prostřednictvím iniciace vstoupili do nadfyzických světů, nebo - o některých to vím - že do nich vstoupili po fyzické smrti: tu mohou poznat Buddhu, Mojžíše, Zarathuštru jako duchovní bytosti, protože se s nimi setkají, a mohou si osvojit znalosti, vědomosti o nich. Chtějí-li o těchto osobnostech získat vědomosti, není pro ně překážkou, že k tomu na Zemi neměli příležitost.

Jinak je tomu u Krista, a prosím vás, abyste to přijali jako čistě okultní skutečnost. Dejme tomu, že si někdo tady na Zemi, v některé inkarnaci, kterou už prožil, nevytvořil žádný vztah k bytosti Krista. Pak je to pro něj, když vnímá v mimofyzickém světě, překážkou, má-li ve vyšších světech najít Krista; pak se mu Kristus nemůže ukázat v ryzí podobě! K poznání, k uzření bytosti Krista ve vyšších světech patří, že se na to člověk na Zemi připravil! To je okultní rozdíl ve vztahu člověka ke Kristovi a k ostatním iniciantům. Kristova událost je taková, že něco specifického ve své nejdůležitější fázi patří právě k fyzickému vývoji Země, že to jako záře vstoupilo do fyzického vývoje Země a stalo se pro tento vývoj rovnovážným bodem.

Mohli bychom to říci takto: dejme tomu, že bytosti, které žijí jako lidské duše, by Zemi nebrali na vědomí. Něco by v běhu světa způsobilo, že by si lidské duše řekly: Nebudeme brát Zemi na vědomí, vždyť proč by-

chom se měly tam dole inkarnovat? - Je to samozřejmě nemožná věc, ale dejme tomu, že by to tak bylo. - Tyto lidské duše by pak mohly to, co patří k Zemi a je duchovní, prožívat také v duchovních světech, a to, co by působilo jako vznešené, velké principy v iniciantech, by bylo možno uzřít ve vyšších světech. Kdyby se ovšem taková duše chtěla ve vyšších světech obrátit, řekněme, na

běh světa s otázkou: Ze všech bytostí, které tu ve vyšších světech jsou, chci přesně poznat to, co je Kristus a vše, co se týká jeho vlastní světové mise a jeho vlastního poslání - , pak by se takové bytosti lidské duše muselo dostat odpovědi: Chceš-li poznat tuto bytost, kterou je pro nás právě Kristus, pak se musíš inkarnovat na Zemi, pak musíš nějakým způsobem prodělat mystérium Golgoty, abys získal vztah k bytosti Krista!

Neboť mystérium Krista se muselo podle zákonů světa odehrát na Zemi. Země je jevištěm, na němž se podle zákonů světa muselo mystérium Golgoty odehrát a kde si člověk musí vytvořit vlastní základ pro pochopení bytosti Krista. A co si tedy člověk na Zemi osvojí pro pochopení Krista, to je přípravou - a sice ve zcela jiné míře než cokoli jiného, na co je Země přípravou - na veškeré uzření a poznání této bytosti ve vyšších světech.

Proto tomu bylo tak, že prožívání iniciačního principu vypadalo u Kristovy bytosti zcela jinak než u ostatních iniciantů. Ti někdy prožívali nadsmyslový svět tím nejpronikavějším způsobem, dávali ve vývoji lidstva impulsy, které z něj přicházely; když ale prožívali ve vyšších světech, když v těchto světech byli, tak byli mimo své fyzické tělo. Třebaže u vysokých iniciantů stačí jen málo, aby vystoupili z fyzického těla, třebaže byl nutný jen malý krok, aby se dostali z fyzického těla rovnou do množství duchovních skutečností, zůstává přece jen pravdou, že toto přeskočení z fyzického těla k tělům vyšším je nezbytné. U Ježíše Krista však nastává ten zvláštní úkaz, že podle principu iniciace, podle toho, co jinak potřebujeme při líčení iniciace, se úmyslně - tedy to, co nazýváme úmyslným v lidském smyslu - za celé ty tři roky, kdy žil na Zemi, nevzdálil v iniciačním smyslu od fyzického těla, ale neustále v něm zůstával. A

vše, co ukázal svým životem a co dal během těchto tří let světu, dal skrze své fyzické tělo. Ostatní inicianti dávali lidstvu to, co mu měli dát, skrze těla nadfyzická. V Kristu máme jedinou individualitu, která vše, co učinila, co promluvila, co z ní vyšlo do vývoje lidstva, dala skrze fyzické tělo, nikoli oklikou přes vyšší těla.

Obecné vědomí to prožívá a podle pocitu posuzuje takto: v Kristu máme před sebou něco, co může chápat to nejjednodušší vědomí, něco, co má člověk díky tělu, jímž mluvíme, když žijeme každodenní život. Odtud ono niterné spojení, ono bratrské spojení s individualitou Krista a tato možnost chápat individualitu Krista bez vzdělání, z té nejjednodušší, nejpůvodnější lidské mysli! Odtud ona nutnost vypracování se k vyššímu chápání, chce-li člověk pochopit ostatní inicianty. Je proto pravdou, že jsem v posledních deseti letech často zdůrazňoval, že v Kristu máme inicianta, kterého může chápat ta nejjednodušší mysl, ačkoli mu ten, kdo vystoupí k vyššímu chápání, rozumí ještě lépe.

V Ježíši Kristu bylo nejvíce přítomno to, co může být spojeno s lidským tělem, zduchovňujíc je; to působilo v lidském těle skrze Ježíše Krista. Naproti tomu u ostatních iniciantů tomu bylo tak, že zatímco dávali

svou spiritualitu, nemohli plně působit ve fyzickém těle, ale museli se vždy posunout z tohoto těla o kousek ven, aby pak mohli opět zvěstovat, co jim zbylo z nadsmyslového světa; zatímco u Krista tomu bylo vždy tak, že musel všechno ukázat životem ve fyzickém světě skrze fyzické tělo.

Takové věci musíme mít na zřeteli, chceme-li poznat opravdové vztahy. Všechno ostatní je jen takové povídání, jako když se třeba mluví o tom, stojí-li výše Kristus nebo ostatní inicianti. Pomocí takového žebříčku, na kterém naprosto nezáleží, člověk nic nepochopí. Záleží však na tom, aby člověk nahlédl do vztahů bytostí. Podle svého vkusu může jeden zařadit výše toho, druhý zase jiného zakladatele náboženství. To nenadělá mnoho škod, neboť takovým slabostem lidé podléhají stále. Jde však o to, abychom věděli, v čem spočívá skutečný, reálný rozdíl mezi způsobem, jakým ve světě existuje Kristus a jakým v něm existují ostatní inicianti. Pak ať si lidé klidně říkají, že považují jednu individualitu za vyšší než tu druhou, podle toho, jak obě působily.

Pochopíme-li však charakterizovaný rozdíl, pak také pochopíme rozdíl v impulsích, které skrze inicianty vstoupily do světa.

Mnichov, 26. srpna 1912

Rudolf Steiner

GA 138